

PROBLEMATIKA PAPINSTVA U EKUMENSKIM DOKUMENTIMA IZMEĐU KATOLIČKE CRKVE I EKUMENSKIH PARTNERA

Ivan Macut

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilišta u Splitu
ivanmacut@libero.it

UDK: II Vatikanski Sabor:27-675:271.2:274*1962*
272-732.2:27-675
27-67:27-727
087.7: 27-742-266+(094.57)+341.231.1
272:271.2:27 523.4:7.033.2
272:273.2Utrecht
272:274.5
272:277.4
272:277.6

<https://doi.org/10.34075/cs.57.s1.2>

Izvorni znanstveni rad
Rad zaprimljen 6/2022.

Sažetak

Papinstvo je jedna od glavnih prepreka na ekumenskom putu kojim zajedno hode Katolička Crkva i njezini ekumenski partneri. Budući da je to pitanje od iznimne važnosti, Katolička Crkva, otkako se intenzivno priključila suvremenom ekumenskom pokretu nakon Drugoga vatikanskog sabora, sa svojim ekumenskim partnerima u bilateralnim i multilateralnim dokumentima i o njemu progovara. U ovom radu istražiti će se svi ekumenski dokumenti u kojima se o tom pitanju govori, i to od vremena neposredno nakon Drugoga vatikanskog sabora pa sve do najnovijeg vremena, te će se u ekumenskom duhu osvijetliti kako problematiziranje ovog pitanja, tako i neka rješenja koja su ponuđena, a sve s ciljem međusobnog približavanja i ujedinjavanja razjedinjenih kršćana. Tako će ovaj rad donijeti pregled ove iznimno važne ekumenske problematike u okviru postavljene teme.

Ključne riječi: papinstvo; Katolička Crkva; pravoslavlje; protestanti; ekumenski dokumenti; jedinstvo Crkve.

UVODNE NAPOMENE

Suvremeni ekumenski pokret koji je započeo 1910. godine u Edinburghu (Prva svjetska misijska konferencija), a traje i danas, iskristalizirao je, između ostalih, i brojna teološka pitanja koja traže teološko (crkveno) rješenje. Jedno od tih pitanja, što se pokazalo

na poseban način aktualnim nakon Drugoga vatikanskog sabora - kad se Katolička Crkva preko svojeg *Tajništva za jedinstvo kršćana* (poslije *Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana*) vrlo aktivno i zauzeto uključila u suvremeni ekumenski pokret - jest i pitanje papinstva. Upravo to pitanje opterećuje kako ekumenski dijalog Katoličke Crkve s Pravoslavnim Crkvama bizantske tradicije i Istočne pravoslavne Crkve, tako i ekumenski dijalog Katoličke Crkve s Crkvama i crkvenim zajednicama proisteklama iz reformacije. Ne samo da ovo pitanje opterećuje dijalog, ono zapravo sprječava da se Kristovi učenici ponovno ujedine. Kao takva, ova problematika zaslužuje dužnu pozornost.

Kada je riječ o pitanju papinstva, onda već sada možemo naznačiti da to pitanje treba promatrati pod dva vida: prvi je univerzalna vlast pape nad cijelom Crkvom, a drugi je nezabludivost pape. U ovom radu posvetit ćemo se istraživanju pitanja papinstva pod oba vida, istražujući potpisane ekumenske dokumente od strane Katoličke Crkve i svih ekumenskih partnera u razdoblju od Drugoga vatikanskog sabora do danas. Zanima nas na koji je način ovo pitanje u dokumentima u kojima se o njemu govori postavljeno te koja se rješenja nude, tj. predlažu na daljnje razmišljanje Crkvama, a na poseban način Katoličkoj Crkvi. Da bismo mogli na precizan način elaborirati postavljenu temu, potrebno je ponajprije nabrojati sve potpisane ekumenske dokumente. To je zadatak prvog dijela rada. Nakon toga moguće je prijeći na sadržajno prikazivanje pojedinih ekumenskih dokumenata u kontekstu postavljene teme, što je zadaća drugog dijela rada. Na koncu, uzimajući sve dokumente u obzir, bit će moguće iznijeti i neke zaključke ovog istraživanja.

1. SHEMATSKI PREGLED EKUMENSKOG DIJALOGA KATOLIČKE CRKVE NAKON DRUGOGA VATIKANSKOG SABORA

Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana¹ vodi ekumenski dijalog, kako smo već naglasili, kako s Istočnim Crkvama, tako i sa Zapadnim Crkvama i crkvenim zajednicama. U tom kontekstu,

¹ Apostolskom konstitucijom *Praedicate evangelium* (*Propovijedajte evanđelje*) o Rimskoj kuriji i njezinu služenju Crkvi u svijetu (objavljena 19. ožujka 2022., a stupa na snagu na svetkovinu Pedesetnice, 5. lipnja 2022., te se njome zamjenjuje apostolska konstitucija *Pastor Bonus* sv. Ivana Pavla II. iz 1988.) završena je reforma Rimske kurije. Prema novoj apostolskoj konstituciji *Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana* naziva se *Dikasterij za promicanje jedinstva kršćana*. Budući da se u ovom članku bavimo dokumentima koji su potpisani dosta vremena prije stupanja na snagu nove apostolske konstitucije, u radu rabimo i dalje dosadašnji naziv.

u sklopu Papinskog vijeća za promicanje jedinstva kršćana, postoje i dvije sekcije - Istočna i Zapadna. Istočna sekcija zadužena je, kako joj i samo ime kaže, za Istok (Pravoslavne Crkve bizantske tradicije i Istočne pravoslavne Crkve), dok je Zapadna sekcija zadužena za dijalog sa Zapadom (Crkve i crkvene zajednice).

Kada je riječ o Istoku², točnije o dijalogu s Pravoslavnim Crkva-
ma bizantske tradicije, onda treba napomenuti da je važan datum
osnivanje Međunarodne mješovite teološke komisije 1979. godine,
kojoj je zadaća raspravljati o svim važnim teološkim i crkvenim pita-
njima te predlagati rješenja koja Crkve poslije mogu, ali i ne mora-
ju prihvatiti. Dakle, svrha Komisije jest „ponovna uspostava punog
jedinstva, koje bi se imalo odraziti u zajedničkom slavlju euharistije
kao najvećem očitovanju jedinstva. Metodološki Mješovita komisi-
ja želi polaziti od onoga što nas spaja”.³ Dosad je održano više ple-
narnih sjednica te je objavljeno i više zajedničkih dokumenata. Te
dokumente ovdje sada samo nabrajamo, a poslije ćemo ih, u drugom
poglavlju, analizirati u kontekstu naše teme: *Otajstvo Crkve i
euharistije u svjetlu otajstva Presvetog Trojstva* (1982.), *Vjera, sakra-
menti i jedinstvo Crkve* (1987.), *Sakrament svetog reda u sakramen-
talnoj strukturi Crkve, s posebnim osvrtom na važnost apostolske
sukcesije za posvećenje i jedinstvo Božjeg naroda* (1988.), *Unijatzizam,
metoda unije u prošlosti i sadašnje traganje za punim zajedništvom*
(1993.), *Ekleziološke i kanonske posljedice sakramentalne naravi
Crkve. Crkveno zajedništvo, koncilijarnost i autoritet – „Dokument
iz Ravene”* (2007.), *Sinodalnost i primat u prvom tisućljeću. Prema
zajedničkom shvaćanju u služenju jedinstvu Crkve* (2016.). Nadalje,
na Istoku postoje i vrlo drevne i časne Crkve, a to su Istočne pravo-
slavne Crkve. Uz susrete na najvišoj crkvenoj razini između crkve-
nih poglavara, a to je običaj koji se njeguje i u odnosima Katoličke
Crkve i Pravoslavni Crkava bizantske tradicije, i između Katolič-
ke Crkve i Istočnih pravoslavni Crkava, godine 2004. osnovana je
Međunarodna komisija za teološki dijalog. Rad je ove komisije plo-
dan brojnim susretima te je donijela i nekoliko dokumenata, koje
ovdje samo nabrajamo, a njih ćemo u drugom poglavlju detaljni-
je analizirati: *Narav, ustav i poslanje Crkve* (2009.) te dokument iz

² Sve potpisane dokumente između Katoličke Crkve i svih Istočnih Crkava prika-
zali smo u knjizi: Ivan Macut, *Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana i
svremeni ekumenski dijalog. Istočna sekcija*, Služba Božja, Split, 2022.

³ Niko Ikić, *Ekumenske studije i dokumenti. Izbor ekumenskih dokumenata
Katoličke i Pravoslavne Crkve s popratnim komentarima*, Vrhbosanska katolička
teologija, Sarajevo, 2003., 180.

2015. godine pod naslovom *Vježbanje zajedništva u životu rane Crkve i njezine implikacije za naše traženje zajedništva danas*.

Kad je riječ o Zapadu,⁴ točnije o dijalogu Katoličke Crkve s Crkvama i crkvenim zajednicama proisteklima iz reformacije, ovaj je dijalog raznovrsniji u odnosu na onaj koji Katolička Crkva vodi s Istočnim Crkvama. Razlog je taj što na Zapadu postoje brojne Crkve i crkvene zajednice koje se međusobno razlikuju te ne mogu sve zajedno voditi ekumenski dijalog s Katoličkom Crkvom. Ekumenski partneri na Zapadu su Anglikanska Crkva, neke pentekostalne skupine, Starokatolička biskupska konferencija iz Utrechta, Kristova Crkva (Učenici Kristovi – *Disciples of Christ*), Svjetski luteranski savez, Menonitska svjetska konferencija, Baptistička svjetska alijansa, Svjetski savez metodista, Svjetski evangelički savez, Svjetski savez reformiranih Crkava. Uzimajući u obzir cjelokupnu zapadnu sekciju, objavljeni su sljedeći zajednički dokumenti.

U dijalogu s Anglikanskom Crkvom do sada su objavljeni sljedeći dokumenti: *Doktrina o euharistiji* (1971.), *Pojašnjenja o euharistiji* (1979.), *Izjava o službi i ređenju* (1973.), *Pojašnjenje o službama* (1979.), *Autoritet u Crkvi I* (1976.), *Autoritet u Crkvi II* (1981.), *Spasenje i Crkva* (1986.), *Crkva kao zajedništvo* (1990.), *Život u Kristu: zajedništvo i Crkva* (1993.), *Dar autoriteta: Autoritet u Crkvi III* (1998.), *Marija: milost i nada u Kristu* (2004.), *Rasti zajedno u jedinstvu i poslanju* (2007.), *Hodati zajedno na putu* (2019.).

U dijalogu s nekim pentekostalnim skupinama do sada su objavljeni sljedeći dokumenti: *Završni izvještaj* (1976.), *Završni izvještaj* (1984.), *Perspektive o koinoniji* (1990.), *Evangelizacija, prozelitizam i zajedničko svjedočenje* (1997.), *Postajanje kršćaninom: uvidi u Sveto pismo i patristička djela s nekim suvremenim refleksijama* (2006.), „*Ne gasite Duha*“. *Karizme u životu i poslanju Crkve* (2016.).

U dijalogu sa Starokatoličkom biskupskom konferencijom Unije iz Utrechta do sada je objavljen dokument: *Crkva i crkveno zajedništvo* (2009.).

U dijalogu s Kristovom Crkvom (Učenici Kristovi – *Disciples of Christ*) do sada su objavljeni sljedeći dokumenti: *Izvještaj* (1981.), *Crkva, zajednica u Kristu* (1992.), *Primanje i predavanje vjere: Poslanje i odgovornost za Crkvu* (2002.), *Prisutnost Krista u Crkvi s poseb-*

⁴ Sve potpisane dokumente između Katoličke Crkve i svih Crkava i crkvenih zajednica na Zapadu prikazali smo u knjigama: Ivan Macut, *Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana i suvremeni ekumenski dijalog. Zapadna sekcija I, Služba Božja, Split, 2022.*; Ivan Macut, *Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana i suvremeni ekumenski dijalog. Zapadna sekcija II, Služba Božja, Split, 2022.*

nim osvrtnom na euharistiju (2009.), *Ovo činite meni na spomen: kršćani formirani i transformirani od euharistije* (2018.).

U dijalogu sa Svjetskim luteranskim savezom do sada su objavljeni sljedeći dokumenti: *Evangelje i Crkva* (1972.), *Euharistija* (1978.), *Putovi prema zajedništvu* (1980.), *Svi pod istim Kristom* (1980.), *Pastoralna služba u Crkvi* (1981.), *Martin Luther: svjedok Isusa Krista* (1983.), *Jedinstvo pred nama* (1984.), *Crkva i opravdanje* (1993.), *Zajednička izjava o nauku opravdanja* (1999.), *Apostolicitet Crkve* (2006.), *Od sukoba do zajedništva* (2013.), *Zajednička izjava Svjetskog luteranskog saveza i Papinskog vijeća za promicanje jedinstva kršćana na završetku godine zajedničke komemoracije reformacije* (2016.).

U dijalogu s Menonitskom svjetskom konferencijom do sada su objavljeni sljedeći dokumenti: *Zajedno pozvani biti mirotvorci* (2003.), *Krštenje i ucjepljenje u Tijelo Kristovo, Crkvu* (2017.).

U dijalogu s Baptističkom svjetskom alijansom do sada su objavljeni sljedeći dokumenti: *Poziv na svjedočenje Krista u današnjem svijetu* (1988.), *Riječ Božja u životu Crkve* (2010.).

U dijalogu sa Svjetskim savezom metodista do sada su objavljeni sljedeći dokumenti: *Izveštaj zajedničke komisije* (1970.), *Izveštaj zajedničke komisije* (1975.), *Izveštaj zajedničke komisije* (1981.), *Prema izjavi o Crkvi - Izveštaj iz Nairobija* (1986.), *Apostolska tradicija - Izveštaj iz Singapura* (1991.), *Riječ života. Izjava o Objavi i vjeri* (1992.), *Govoriti istinu u ljubavi: učiteljski autoritet između katolika i metodista* (2001.), *Darovana milost u Kristu: katolici i metodisti razmišljaju dalje o Crkvi* (2006.), *Susresti Krista Spasitelja: Crkva i sakramenti* (2011.), *Pozvani na svetost. Od slave do slave* (2016.).

U dijalogu sa Svjetskim evangeličkim savezom do sada su objavljeni sljedeći dokumenti: *Evangeličko-katolički dijalog o poslanju* (1984.), *Crkva, evangelizacija i veze zajedništva (koinonija)* (2002.), *Pismo i predaja te Crkva u spasenju – izazovi i mogućnosti za katolike i evangelike* (2016.).

U dijalogu sa Svjetskim savezom reformiranih Crkava do sada su objavljeni sljedeći dokumenti: *Kristova prisutnost u Crkvi i svijetu* (1977.), *Prema zajedničkom razumijevanju Crkve* (1990.), *Crkva kao zajednica zajedničkog svjedočenja Kraljevstva Božjega* (2005.), *Opravdanje i sakramentalnost: kršćanska zajednica i djelovanje za pravdu* (2015.).

Prije nego što prijedemo na sljedeću fazu našeg istraživanja, a to je ujedno i središnji dio ovoga rada – problematika papinstva u ekumenskim dokumentima između Katoličke Crkve i ekumenskih partnera – držimo potrebnim naglasiti kako se ekumenski dijalog

u Katoličkoj Crkvi nakon Drugoga vatikanskog sabora uvelike razgranao⁵ i da obuhvaća sve relevantne kršćanske Crkve i crkvene zajednice Istoka i Zapada, te u tom kontekstu s pravom možemo zaključiti zajedno s papom Ivanom Pavlom II. da ekumenizam za Katoličku Crkvu nije privjesak, nego spada na samu njezinu bit⁶.

2. PROBLEMATIKA PAPINSTVA U EKUMENSKIM DOKUMENTIMA KATOLIČKE CRKVE I EKUMENSKIH PARTNERA

Budući da u kontekstu ekumenskog rada Papinskog vijeća za jedinstvo kršćana postoje, kako smo već naveli, dvije sekcije, Istočna i Zapadna, u nastavku ćemo problematiku papinstva predstaviti na taj način.

2.1. Papinstvo u dokumentima ekumenskog dijaloga Katoličke Crkve s Pravoslavnim Crkvama bizantske tradicije

Kad je riječ o ekumenskom dijalogu između Katoličke Crkve i Pravoslavnih Crkava bizantske tradicije, dokumenti u kojima se spominje primat rimskog biskupa jesu sljedeći: a) *Sakrament svetog reda u sakramentalnoj strukturi Crkve, s posebnim osvrtom na važnost apostolske sukcesije za posvećenje i jedinstvo Božjeg naroda* (1988.); b) *Ekleziološke i kanonske posljedice sakramentalne naravi Crkve. Crkveno zajedništvo, koncilijarnost i autoritet – „Dokument iz Ravene”* (2007.); c) *Sinodalnost i primat u prvom tisućljeću. Prema zajedničkom shvaćanju u služenju jedinstvu Crkve* (2016.).

Prvi dokument, *Sakrament svetog reda u sakramentalnoj strukturi Crkve, s posebnim osvrtom na važnost apostolske sukcesije za posvećenje i jedinstvo Božjeg naroda*, iz 1988. godine, sadrži ukupno

⁵ Ekumenski dijalog prisutan je u Katoličkoj Crkvi i prije Dugoga vatikanskog sabora, s naglaskom da je to ekumensko nastojanje Katoličke Crkve „u različita vremena iskazivano, osmišljavano i provođeno na različite načine”. Tomo Vukšić, *Katoličanstvo i pravoslavlje na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće*, *Crkva u svijetu* 36 (2001.) 3, 281.

⁶ „Sve to krajnje je važno i od temeljnog je značenja za ekumensku djelatnost. Iz toga nedvojbeno slijedi da je ekumenizam, pokret za jedinstvo kršćana, ne samo nekakav 'privjesak', koji se dodaje tradicionalnom djelovanju Crkve. Baš suprotno, on organski pripada njezinu životu i djelovanju i dosljedno tome mora sve prožimati i biti poput ploda drveta, koje raste zdravo i bujno, dok ne dosegne puni razvoj.” Ivan Pavao II., *Ut unum sint – Da budu jedno*, Kršćanska sadašnjost – Vijeće za ekumenizam i dijalog HBK, Zagreb, 1995., br. 20.

55 brojeva te je uz uvod podijeljen na četiri dijela: I. Krist i Duh Sveti; II. Svećeništvo u ekonomiji spasenja; III. Služba biskupa, prezbitera i đakona, IV. Apostolska sukcesija. Kada je riječ o papinstvu, za nas je važan posljednji dio dokumenta. Dokument naglašava kako „jedan te isti ministerij Krista i apostola djeluje u povijesti”, a važnost apostolske sukcesije „dolazi još i odatle što se apostolska tradicija tiče zajednice, a ne samo izoliranog pojedinca koji biva zaređen za biskupa”⁷. Nadalje, kada je riječ o biskupima, naglašava se kako „su biskupi ukorijenjeni u apostolskoj zajednici jednom zauvijek, po kojoj Duh Sveti svjedoči vjeru”, a Dvanaestorica koje je Isus Krist izabrao jesu „jedinствени kao temelj Crkve”, te je unatoč tome bilo potrebno „da drugi ljudi čine vidljivom njihovu nenadomjestivu nazočnost” jer je na taj način „osigurana povezanost svake zajednice kako sa zajednicom na početku tako i s eshatološkom zajednicom”⁸. Dokument malo dalje naglašava kako su se tijekom povijesti na Istoku i na Zapadu razvila određena metropolitanska središta. Prema 6. i 7. kanonu Prvoga nicejskog sabora (325. g.), 3. kanonu Prvoga carigradskog sabora (381. g.), 28. kanonu Kalcedonskog sabora (451. g.), kao i 3. 4. i 5. kanon Sabora u Serdici (443. g.) i 1. kanonu Sabora u crkvi Hagia Sofia (879./888.) u Crkvi postoje određena metropolitanska središta te se biskupima tih središta osiguravaju određeni privilegiji u odnosu na organizaciju sinodalnog života Crkve, a ta su središta (pentarihija): Rim, Carigrad, Aleksandrija, Antiohija i Jeruzalem⁹. Uz to, dokument također kaže: „Činjenica je da po 34. kanonu apostolskom, koji je ušao u kanonsku predaju naših Crkava, odlučuje prvi biskup samo u suglasnosti s ostalim biskupima, a ovi ne donose važne odluke bez odobrenja prvog biskupa.”¹⁰ Kad je, na koncu, riječ o pitanju primata i moći¹¹

⁷ *Sakrament svetog reda u sakramentalnoj strukturi Crkve, s posebnim osvrtom na važnost apostolske sukcesije za posvećenje i jedinstvo Božjeg naroda*, u: Niko Ikić, *Ekumenske studije i dokumenti. Izbor ekumenskih dokumenata Katoličke i Pravoslavne Crkve s popratnim komentarima*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2003., br. 44-45.

⁸ *Isto*, br. 48. „Po svome ređenju svaki biskup postaje nasljednik apostola, bez obzira kojoj on Crkvi predsjedava ili kakve povlastice (*presbeia*) ta Crkva ima među drugim Crkvama”. *Isto*, br. 49.

⁹ *Usp. Isto*, br. 52.

¹⁰ *Isto*, br. 53.

¹¹ U odnosu na moć rimskog prvosvećenika neki autori naglašavaju kako je prva Crkva poznavala samo moć ljubavi jer je uistinu živjela evanđelje. *Usp. Janusz Syty, Il primato nell'ecclesiologia ortodossa attuale. Il contributo dell'ecclesiologia eucaristica di Nicola Afanassieff e John Zizoulas*, Pontificium Atheneum Antonianum Roma, 2002., 209.

rimskog biskupa nad cijelom Crkvom, u dokumentu se jasno kaže da to pitanje predstavlja teško razilaženje između Katoličke Crkve i Pravoslavne Crkve te se o njemu treba još raspravljati¹².

Drugi dokument, *Ekleziološke i kanonske posljedice sakramentalne naravi Crkve. Crkveno zajedništvo, koncilijarnost i autoritet – „Dokument iz Ravene”*, iz 2007. godine, sadrži ukupno 46 brojeva te je uz uvod i zaključak podijeljen na dva dijela: I. Temelji koncilijarnosti i autoriteta; II. Trostruka aktualizacija koncilijarnosti i autoriteta. Kad je riječ o papinstvu, onda je za nas važan drugi, tj. posljednji dio dokumenta. Kad je riječ o trostrukoj aktualizaciji koncilijarnosti i autoriteta, onda je riječ o lokalnoj, regionalnoj i univerzalnoj razini. Upravo je ta univerzalna/sveopća razina važna kad je riječ o primatu rimskoga biskupa, pape. Govor o sveopćoj ili univerzalnoj razini dokument otvara tvrdnjom oko koje se i katolici i pravoslavci slažu: „Svaka mjesna Crkva nije u zajedništvu samo sa susjednim Crkvama, već sa svim mjesnim Crkvama, s onima koje su danas u svijetu, s onima koje su bile od početka i s onima koje će biti u budućnosti, i s Crkvom koja je već u slavi. U skladu s Kristovom voljom, Crkva je jedna i nedjeljiva, uvijek i na svakome mjestu ista. Obje Crkve, Katolička i Pravoslavna, ispovijedaju u Nicejsko-carigradskom vjerovanju da je Crkva jedna i katolička. Njezin katolicitet obuhvaća ne samo različitost ljudskih zajednica nego i njihovo temeljno jedinstvo.”¹³ I u ovom se dokumentu spominje pet glavnih sjedišta: Rim, Carigrad, Aleksandrija, Antiohija i Jeruzalem. Nadalje, spominju se i ekumenski koncili, koji su bili takvi ne samo zato što su okupljali biskupe iz svih ovih pet područja, nego „zbog svojih svečanih doktrinarnih odluka i zajedničkih izričaja vjere, osobito o bitnim točkama, koje su obvezujuće za sve Crkve i sve vjernike, za sva područja i za sva vremena. Iz toga razloga odluke ekumenskih koncila ostaju normativne”¹⁴. Nadalje, dokument kaže da je tijekom prvoga tisućljeća¹⁵ sveopće „zajedništvo Crkava u redovitom tijeku događaja održavano putem bratskih

¹² Usp. *Sakrament svetog reda u sakramentalnoj strukturi Crkve, s posebnim osvrtom na važnost apostolske sukcesije za posvećenje i jedinstvo Božjeg naroda*, br. 55.

¹³ Nediljko Ante Ančić (preveo), *Ekleziološke i kanonske posljedice sakramentalne naravi Crkve. Crkveno zajedništvo, koncilijarnost i autoritet*, *Crkva u svijetu* 43 (2008.) br. 32, 290-303.

¹⁴ *Isto*, br. 35.

¹⁵ Ovdje upućujemo na sljedeću knjigu kada je riječ o primatu pape i prvom tisućljeću: Pontificio comitato di scienze storiche, *Il primato del vescovo di Roma nel primo millennio. Ricerche e testimonianze*, Atti del symposium storico-teologico, 9-13 Ottobre 1989., Michele Maccarrone (ur.), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1991.

odnosa među biskupima. Ti odnosi, među samim biskupima, između biskupa i njihovih dotičnih *protoia*, te među samim *protoima* u kanonskom redu (*taxis*) posvjedočeni od drevne Crkve, njegovali su i učvršćivali crkveno zajedništvo. Povijest svjedoči savjetovanja, pisma i molbe velikim sjedištima, osobito Rimskoj Stolici, što živo izražava solidarnost koju stvara *koinonia*¹⁶. I katolici i pravoslavni slažu se s time „da su taj kanonski *taxis* svi priznavali” dok je Crkva bila nepodijeljena, te da time, „kao Crkva koja ‘predsjeda u ljubavi’, kako reče sv. Ignacije Antiohijski (*Rimljanima*, Uvod), zauzima prvo mjesto u tom *taxisu*, i da je stoga rimski biskup *protos* među patrijarsima”¹⁷. Međutim, katolici i pravoslavci se ne slažu, nastavlja dalje dokument u istome broju, „oko tumačenja tog povijesnog iskaza iz onoga doba s obzirom na prava prednosti rimskog biskupa kao *protosa*, a to je ono što se još u prvom tisućljeću na različite načine shvaćalo”¹⁸. Kada je riječ o koncilijarnosti, dokument snažno naglašava sljedeću tvrdnju: „Koncilijarnost na sveopćoj razini, koja se primjenjuje na ekumenskim koncilima, uključuje aktivnu ulogu rimskog biskupa, kao *protosa* biskupâ glavnih sjedišta, u suglasnosti s okupljenim biskupima. Premda rimski biskup nije sazivao ekumenske koncile u prvim stoljećima i nije im nikada osobno predsjedao, on je ipak bio snažno uključen u tijek donošenja odluka na tim koncilima.”¹⁹ Dakle, postoje dvije stvarnosti: primat i koncilijarnost. Prema ovom dokumentu te su dvije stvarnosti uzajamno ovisne te se primat, nastavlja se dalje u dokumentu, na različitim razinama Crkve (mjesna, pokrajinska ili univerzalna) uvijek mora sagledavati u kontekstu koncilijarnosti, ali vrijedi i obrnuto²⁰. Dokument o primatu ističe sljedeće dvije točke: „1. Primat je na svim razinama čvrsto utemeljena praksa u kanonskoj tradiciji Crkve” te „2. Dok činjenicu primata na sveopćoj razini i Istok i Zapad prihvaćaju, postoje razlike u shvaćanju glede načina na koji se on treba primjenjivati, a također i s obzirom na njegovu sveto-pisamsku i teološku utemeljenost”²¹. Na samom kraju dokument u odnosu na povlastice *protosa* ili *kephale* zaključuje sljedeće: „U povijesti Istoka i Zapada, barem do devetog stoljeća, na svakoj od uspostavljenih crkvenih razina, *protosa* ili *kephale*, priznavalo se

¹⁶ Nediljko Ante Ančić (preveo), *Ekleziološke i kanonske posljedice sakramentalne naravi Crkve. Crkveno zajedništvo, koncilijarnost i autoritet*, br. 40.

¹⁷ *Isto*, br. 41.

¹⁸ *Isto*, br. 41.

¹⁹ *Isto*, br. 42.

²⁰ *Usp. Isto*, br. 43.

²¹ *Isto*, br. 43.

cijeli niz povlastica (prerogativa), uvijek u kontekstu koncilijarnosti, u skladu s uvjetima onih vremena: na mjesnoj, za biskupa kao *protosa* njegove biskupije u odnosu na njegove svećenike i narod; na regionalnoj, za *protosa* pojedine metropolije u odnosu na biskupe njegove pokrajine, i za *protosa* svakog od pet patrijarhata, u odnosu na metropolitite svakog okruga; na sveopćoj za rimskog biskupa kao *protosa* među patrijarsima. To razlikovanje razina ne umanjuje sakramentalnu jednakost svakog biskupa niti katolicitet svake mjesne Crkve.”²²

Treći dokument, *Sinodalnost i primat u prvom tisućljeću. Prema zajedničkom shvaćanju u služenju jedinstvu Crkvi*, iz 2016. godine sadrži ukupno 21 broj te je uz uvod i zaključak podijeljen na tri dijela: Lokalna Crkva; Regionalna zajednica Crkava; Crkva na univerzalnoj razini. U uvodu u dokument kaže se kako se u Crkvi pojam primata (*primus, protos*) ponajprije povezuje uz njezinu glavu, Isusa Krista. Kršćanska tradicija jasno pokazuje kako je u sinodalnom životu Crkve na različitim razinama jedan biskup prepoznavan kao „prvi”, a Isus Krist to prvenstvo povezuje uz služenje (Mk 9, 35). U drugom tisućljeću²³ zajednica je razdijeljena između Istoka i Zapada te unatoč brojnim pokušajima ponovne uspostave jedinstva, do jedinstva nije došlo. Ipak, Komisija kaže kako je povijest Crkve u prvom tisućljeću²⁴ temeljna, jer su tada kršćani Istoka i Zapada živjeli u zajedništvu te se na kraju uvoda kaže kako odnos između sinodalnosti i primata može poprimiti različite oblike, koji mogu i katolicima i pravoslavicima ponuditi temeljni vodič u njihovim naporima za ponovnu uspostavu jedinstva danas²⁵. Zadnji,

²² Isto, br. 44. „Preostaje nam još dublje proučiti pitanje uloge rimskog biskupa u zajednici svih Crkava. Koja je specifična služba biskupa 'Prve stolice' u ekleziologiji *koinonije* i u kontekstu onog što smo u ovome tekstu rekli o koncilijarnosti i autoritetu? Kako bi trebalo shvatiti i živjeti nauk Prvog i Drugoga vatikanskog koncila o sveopćem primatu u svjetlu crkvene prakse prvog tisućljeća? To su krucijalna pitanja za naš dijalog i nadu za ponovnu uspostavu punog zajedništva među nama.” Isto, br. 45.

²³ Za produbljenje ove problematike papinskog primata u drugom tisućljeću upućujem na članak: Niko Ikić, Razvoj svijesti papinskog primata II. Povijesno-teološki pregled na drugo tisućljeće, *Bogoslovska smotra* 84 (2014.) 4, 805-827.

²⁴ O razvoju svijesti papinskog primata s posebnim naglaskom na prvo tisućljeće upućujemo na članak: Niko Ikić, Razvoj svijesti papinskog primata I. Povijesno-teološki pogled na prvo tisućljeće, *Bogoslovska smotra* 84 (2014.) 2, 303-325.

²⁵ Usp. *Sinodalità e primato nel primo millennio: verso una comune comprensione nel servizio all'unità della Chiesa*, br. 4-7. <http://www.christianunity.va/content/unitacristiani/it/dialoghi/sezione-orientale/chiese-ortodosse-di-tradizione-bizantina/commissione-mista-internazionale-per-il-dialogo-teologico-tra-la/documenti-di-dialogo/2016-sinodalita-e-primato-nel-primo-millennio-verso-una-comune-.html> (pristupljeno 4. 3. 2022.).

tj. treći dio dokumenta govori o temi našega istraživanja, a to je papinstvo i papinski primat. Na Zapadu se primat Rimske Stolice temelji na shvaćanju iz 4. stoljeća i uskoj povezanosti s ulogom Petra među apostolima. Primat rimskog biskupa među biskupima polako je došao do interpretacije da je on nasljednik Petra, prvog među apostolima. Ovo shvaćanje nije prihvaćeno na Istoku te Istok o tom pitanju ima različite interpretacije Svetoga pisma i Otaca Crkve²⁶. Dokument nadalje kaže kako je pri izboru novog patrijarha na jednoj od pet patrijarhalnih stolica (*taxis*) zajednička praksa nalagala da se pošalje pismo svim patrijarsima izvješćujući ih o izboru i uključujući ispovijest vjere. Ta „pisma zajedništva” bila su izraz duboke kanonske povezanosti i zajedništva među patrijarsima. Uključivanjem imena novog patrijarha, prema ispravnom redu, u diptihe vlastitih Crkava, koji su se čitali za vrijeme liturgije, ostali patrijarsi priznavali su njegov izbor. To je na poseban način dolazilo do izražaja u slavju euharistije²⁷. Dokument u nastavku kaže kako su se od prvog ekumenskog koncila u Niceji 325. godine pitanja u odnosu na vjeru i kanonski red u Crkvi rješavala na koncilima. Iako rimski biskup osobno nije sudjelovao na njima, ipak bi svaki put sudjelovali njegovi zakonski zastupnici ili bi, pak, rimski biskup naknadno odobrio koncilijarne zaključke *post factum*. Prihvaćanje od strane cijele Crkve uvijek je bio zadnji kriterij da bi jedan koncil uistinu bio ekumenski²⁸. Na koncu ovog trećeg dijela dokumenta kaže se kako su biskupu Rima upućivana, pa i s Istoka, brojna disciplinska pitanja. Spominje se također i Sinoda na Sardici 343. godine, kada je određeno da se biskup koji je osuđen može obratiti biskupu Rima i da ovaj može, ako to smatra opravdanim, odrediti da započne novi proces koji trebaju odraditi biskupi provincije kojoj dotični biskup pripada. Također su se i biskupu Carigrada obraćali kada je riječ o disciplinskim pitanjima, ali i drugim stolicama. Takva obraćanja glavnim biskupskim sjedištima uvijek su shvaćana kao znak sinodalnosti. Obraćanja biskupu Rima s Istoka izražava zajedništvo Crkve, ali biskup Rima, zaključuje dokument ovaj treći dio, nije imao kanonski autoritet nad Crkvama Istoka²⁹. Na koncu dokumenta u zaključku se jasno kaže kako su u prvom tisućljeću, dok su Istok i Zapad bili jedno, biskupi Istoka i Zapada bili svjesni da pripadaju jednoj Crkvi³⁰.

²⁶ Usp. *Isto*, br. 16.

²⁷ Usp. *Isto*, br. 17.

²⁸ Usp. *Isto*, br. 18.

²⁹ Usp. *Isto*, br. 19.

³⁰ Usp. *Isto*, br. 20-21.

2.2. Papinstvo u dokumentima ekumenskog dijaloga Katoličke Crkve s Istočnim Pravoslavnim Crkvama

Kada je riječ o ekumenskom dijalogu između Katoličke Crkve i Istočnih Pravoslavnih Crkava, dokumenti u kojima se spominje primat rimskog biskupa su sljedeći: a) *Načela za traženje jedinstva između Katoličke Crkve i Koptske pravoslavne Crkve i Protokol zajedničkih načela* (1979.); b) *Zajednička izjava Katoličke Crkve i Sirijskih pravoslavaca (pod Svetom Antiohijskom Stolicom) u odnosu na episkopat i papinski primat* (2002.); c) *Narav, ustav i poslanje Crkve* (2009.).

Prvi dokument, *Načela za traženje jedinstva između Katoličke Crkve i Koptske pravoslavne Crkve i Protokol zajedničkih načela*, iz 1979. godine, kaže kako je polazište budućeg jedinstva to da jedinstvo o kojem se razgovara nije apsorpcija ili dominacija jedne strane nad drugom te da ono pretpostavlja kako Crkve imaju moć i prava upravljanja u skladu s njihovim tradicijama. Kada je riječ o primatu, kaže se kako blizina Crkava u zajedništvu i ljubavi može pomoći rješavanju pitanja od zajedničkog interesa te će to pomoći Crkvama kako bi bolje shvatile primat u Crkvi, a to je koncept koji postoji u obje Crkve, ali oko tog pitanja još uvijek postoje kako kanonske tako i doktrinarnе razlike koje priječe puno jedinstvo³¹.

Drugi dokument, *Zajednička izjava Katoličke Crkve i Sirijskih pravoslavaca (pod Svetom Antiohijskom Stolicom) u odnosu na episkopat i papinski primat*, iz 2002. godine, kaže kako se obje Crkve slažu da je biskup po snazi ređenja u apostolskom naslijeđu nasljednik apostola. Biskupi su, nadalje, simboli jedinstva lokalne Crkve i zajedništva s univerzalnom Crkvom. Kada biskup slavi euharistiju sa svim ostalim biskupima, onda se manifestira jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva, a univerzalna je Crkva zajedništvo lokalnih Crkava. Nadalje, kaže se kako puno zajedništvo Crkava pretpostavlja jedinstvo u vjeri, sakramentima i hijerarhijskoj službi. Apostol Petar je od strane Isusa Krsta učinjen glavom, predstavnikom i glasnogovornikom Dvanaestorice, a Petar i njegovi nasljednici obdareni su službom jedinstva na univerzalnoj razini. Dok kod katolika tu službu izvršava biskup Rima, kod Sirijske pravoslavne Crkve tu službu izvršava patrijarh Antiohije. Dokument u nastavku kaže kako je u Sirijskoj pravoslavnoj Crkvi patrijarh Antiohije, kao Petrov nasljednik, vidljivi simbol jedinstva i predstavlja univerzalnu Sirijsku pravoslavnu Crkvu, a tu Petrovu službu patrijarh Anti-

³¹ Usp. Principles for Guiding the search for Unity between the Catholic Church and the Coptic Orthodox Church and the Protocol joint to the principles, *Information Service – Pontifical Council for Promoting Christian Unity*, 76 (1991.) 1, 30-32.

ohije izvršava samo u zajedništvu sa Svetim biskupskim sinodom Crkve. Prema katoličkoj tradiciji biskup Rima nasljednik je Petrov i povjerena mu je Petrova služba jedinstva za cijelu Crkvu. Dokument jasno kaže kako je to izvršavanje službe jedinstva određeno mnogobrojnim povijesnim uvjetovanostima. Današnji izazov jest ponovno otkriti bit ove službe jedinstva i njezina izvršavanja u skladu s poslanjem Crkve i potrebama našeg vremena. Zato su obje Crkve danas pozvane otkriti izvornu bit episkopata i primata³².

Treći dokument, *Narav, ustav i poslanje Crkve*, iz 2009. godine, o biskupima kaže kako je sam Isus Krist izabrao apostole te ih je ovlastio da budu svjedoci njegovog života, poslanja i uskrsnuća. Biskupi su nasljednici apostola te imaju odgovornost svjedočiti i čuvati apostolsku tradiciju čuvajući zajedništvo s apostolskom vjerom. Poslanje biskupi primaju po sakramentu svetoga reda te po ređenju postaju glave lokalne/dijecezanske Crkve. Najmanje tri biskupa moraju sudjelovati u ređenju novoga biskupa te se na taj način novi biskup uvodi u kolegij biskupa koji je nastavak kolegija apostola. Kada je, nadalje, riječ o apostolskom naslijeđu, ono svoje značenje ima unutar otajstva Crkve. Biskupi su znak i instrument apostolskog naslijeđa. Dokument kaže kako apostolsko naslijeđe ima i povijesno i eshatološko značenje. Biskupi su jamstvo da je Crkva ostala vjerna apostolskoj baštini, a gledajući s eshatološke strane, oni predstavljaju apostole kao nedjeljivi kolegij koji je oko Krista u njegovoj slavi³³. U trećem dijelu dokumenta riječ je i o primatu. Svaka lokalna Crkva koja je u zajedništvu s lokalnim biskupom konkretno je ostvarenje otajstva Crkve. Upravo preko svojeg biskupa lokalna je Crkva u zajedništvu s biskupima i vjernicima ostalih lokalnih Crkava. Kada je, nadalje, riječ o sinodalnosti i primatu, dokument polazi od toga da su primat i sinodalnost u bitnome upućeni jedno na drugo. Bilo koji biskup koji posjeduje „primat“ na nekom području, ne može djelovati sam kao izolirani vođa, nego isključivo u ovisnosti o drugim biskupima i vjernicima. On je i dio naroda i dio sinode. Dokument priznaje postojanje razlika i kaže kako su načini i razine izvršavanja sinodalnosti/katoliciteta i primata na različiti način artikulirani u Katoličkoj Crkvi i Istočnim

³² Usp. Joint statement made by the Toma Catholic and Syrian Orthodox (under the Holy See of Antioch) Churches regarding episcopacy and Petrine ministry, *Information Service – Pontifical Council for Promoting Christian Unity*, 135 (2010.) 3-4, 131-132.

³³ Usp. *Official Dialogue: Agreed Document on Nature, Constitution and Mission of the Church*, 2009, u: P. Hofrichter – J. Marte (ed.), *Documents on Unity in Faith between the Oriental Orthodox Churches and the Roman Catholic Church*, Tyrolia Verlag, Innsbruck-Wien, 2013., br. 28-38.

Pravoslavnim Crkvama, kako u prošlosti, tako i danas. Obje su se strane, na koncu, složile da ekumenski koncil ima vrhovni autoritet u Crkvi i on predstavlja konačnu odluku u pitanjima vjere i discipline³⁴.

2.3. Papinstvo u dokumentima ekumenskog dijaloga Katoličke Crkve s Anglikanskom zajednicom

Katolici i anglikanci više su puta u svojim ekumenskim razgovorima i objavljenim dokumentima spominjali rimskoga papu i njegovu ulogu na razini univerzalne Crkve. Prvi dokument koji je potrebno spomenuti nosi naslov *Autoritet u Crkvi*, a objavljen je 1976. godine. Kaže se kako je Rim zbog svoje povezanosti uz smrt Petra i Pavla postao važno biskupijsko središte u odnosu na cijelu Crkvu. U tom se kontekstu autoritet biskupa Rima među drugim biskupima objašnjava položajem apostola Petra među drugim apostolima te je ovo shvaćeno kao Kristova volja za Crkvu. To je, nadalje, temelj tvrdnji Prvoga vatikanskog sabora o službi pape kao o službi koja je bitna za jedinstvo Crkve³⁵. Dokument kaže dalje da kada jedan biskup posjeduje primat, to znači da on može govoriti u ime svih biskupa svijeta. Međutim, to je postalo problem kada su se Crkve međusobno podijelile. Zato je potrebno pronaći komplementarne poveznice između koncilijarnog i primarcijalnog autoriteta, a kaže se i to da je jedino rimska stolica očuvala univerzalni primat³⁶. Problemi koji su još uvijek neriješeni kada se govori o papinskom primatu, glase: stara egzegeza 'Petrovih mjesta' u evanđeljima (Mt 16, 19; Lk 22, 31–34; Iv 21, 15–17); Prvi vatikanski sabor govori o 'božanskom pravu' nasljednika sv. Petra; anglikanci se nikako ne mogu služiti s tvrdnjama o nepogrešivosti pape³⁷; univerzalna vlast pape čija ograničenja nisu jasno definirana³⁸.

U dokumentu *Autoritet u Crkvi II*, iz 1981. godine, pokušavaju se međusobno približiti prije postavljena problematična mjesta i razli-

³⁴ Usp. *Isto*, br. 39-52.

³⁵ *Autorità nella chiesa I. Dichiarazione di Venezia 1976, Enchiridion Oecumenicum. Documenti del dialogo teologico internazionale*, vol. 1, Sever J. Voicu – Giovanni Cereti (ur.), Edizioni Dehoniane, Bologna, 1986., br. 8-12.

³⁶ Usp. *Isto*, br. 19-23.

³⁷ Usp. Henry Chadwick, Ministero papale e unità dei cristiani dal punto di vista Anglicano, *Papato ed ecumenismo. Il ministero petrino al servizio dell'unità*, Peter Hünermann (ur.), Edizioni Dehoniane Bologna, Bologna, 1999., 70.

³⁸ Usp. *Autorità nella chiesa I. Dichiarazione di Venezia 1976, Enchiridion Oecumenicum. Documenti del dialogo teologico internazionale*, vol. 1, br. 24-25.

čiti stavovi. Što se tiče problematike petrinskih tekstova u Novome zavjetu, Komisija zaključuje da je primat biskupa Rima moguće promatrati kao onaj koji nije u suprotnosti s Novim zavjetom i kao dijelom Božjem plana, no naglašava se kako novozavjetni tekstovi ne nude dostatni temelj za takav zaključak³⁹. Nadalje, kada je riječ i *jus divinum*, onda se u dokumentu kaže da je ovaj pojam upotrijebljen na Prvom vatikanskom saboru, a njime se opisuje biskup Rima, te da je njegovo značenje kako primat dolazi od samoga Krista. Komisija u nastavku kaže kako se ne bi moglo držati ispravnim da kršćanske zajednice koje nisu u zajedništvu s rimskim biskupom ne pripadaju Crkvi, a u tom kontekstu spominju se i Pravoslavne Crkve koje Katolička Crkva priznaje pravim Crkvama. Anglikanci ne bi mogli prihvatiti papu koji ima univerzalni zakonodavni primat, ali bi ga mogli prihvatiti kao onoga koji je dio Božjeg plana za univerzalno zajedništvo, i to u okviru pojmova koji su kompatibilni u anglikanskoj i katoličkoj tradiciji⁴⁰. Kada je riječ o jurisdikciji, onda dokument kaže da svi biskupi nemaju istu jurisdikciju (na primjer metropolit). Međutim, problem nastaje kada Prvi vatikanski sabor biskupu Rima pripisuje univerzalnu jurisdikciju. Činjenica da je njegova vlast redovita, izravna i univerzalna, za anglikance je izvor tjeskobe. Prihvatljivo bi bilo da biskup Rima tu vlast izvršava u zajedništvu s drugim biskupima, a ne izolirano te ovo ne bi dovodilo u pitanje njegovu odgovornost da u slučaju potrebe govori u ime cijele Crkve. Primat se, dakle, ne smije promatrati kao autokratska moć, nego kao služba za cijelu Crkvu. Anglikanci, kaže se također, traže jamstva da prihvaćanje autoriteta biskupa Rima ne znači dokidanje njihovih vlastitih teoloških, liturgijskih i ostalih tradicija⁴¹. Na koncu, kada je riječ o nepogrešivosti, ovom je pitanju u dokumentu posvećeno najviše prostora. Anglikanci kod problematiziranja nepogrešivosti pape navode marijanske dogme koje je proglasio upravo papa, i to bez koncila. Za anglikance je problematično i to bi li oni morali, u slučaju prihvaćanja papinskog autoriteta, prihvatiti i proglašavanje dogmi bez prethodnog prihvaćanja istih tih dogmi od strane vjernika⁴².

U dokumentu *Dar autoriteta: Autoritet u Crkvi III*, iz 1999. godine, također se progovara o primatu u kontekstu izvršavanja auto-

³⁹ *Autorità nella chiesa II. Dichiarazione di Windsor 1981*, u: *Enchiridion Oecumenicum. Documenti del dialogo teologico internazionale*, vol. 1, Sever J. Voicu – Giovanni Cereti (ur.), Edizioni Dehoniane, Bologna, 1986., br. 4-7.

⁴⁰ Usp. *Isto*, br. 11-15.

⁴¹ Usp. *Isto*, br. 16-22.

⁴² Usp. *Isto*, br. 23-33.

riteta i kolegijalnosti i koncilijarnosti te na kraju i o univerzalnom primatu u kontekstu dijeljenog dara. Kada je riječ o primatu i njegovu izvršavanju, dokument kaže kako i kod anglikanaca i kod katolika postoje oblici izvršavanja primata. Kod anglikanaca svaka provincija ima primasa i on služi cijeloj zajednici. Nadbiskup Canterburyja izvršava službu primata za cijelu Anglikansku zajednicu. Biskup Rima posjeduje posebnu službu u odnosu na prosuđivanje istine kao izraz univerzalnog primata. Ta posebna papinska služba izvor je poteškoća i nerazumijevanja između Crkava. Komisija je uvjerenjena da je papinski primat dar koji bi trebao biti prihvaćen od svih Crkava. Naravno, postavlja se pitanje u kojem slučaju papa može naučavati u ime cijele Crkve. Navode se i riječi iz ekumenske enciklike *Ut unum sint*, gdje papa Ivan Pavao II. govori sljedeće: „Ispunjavam je s dubokim uvjerenjem da sam tako poslušan Gospodinu u punoj svijesti svoje ljudske slabosti. (...)”⁴³ Dokument se vezuje na ovu tvrdnju Ivana Pavla II. i govori o ljudskoj slabosti i grijehu koji ne dotiče samo pojedinačnu službu nego i ljudske strukture autoriteta. Stoga su dobronamjerna kritika i reforma ponekad i potrebne, slijedeći primjer Pavla (usp. Gal 2, 11-14)⁴⁴. Na koncu dokumenta govori se o univerzalnom primatu kao daru koji bi svi trebali dijeliti. Anglikanci se pozivaju da ponovno promisle o primatu biskupa Rima, naravno, pod određenim uvjetima njegova izvršavanja, a katolici se pozivaju da budu otvoreni u ponovnom promišljanju izvršavanja primata biskupa Rima te da ga ponude kao službu za cijelu Crkvu Božju⁴⁵.

U dokumentu *Rasti zajedno u jedinstvu i poslanju*, iz 2007. godine, koji je potpisala Međunarodna anglikansko-katolička komisija za jedinstvo i poslanje (IARCCUM) između ostalog se govori i o autoritetu u Crkvi. Polazi se od tvrdnje da je vrhovni autoritet u Crkvi Gospodin Isus Krist. Biskupi imaju važnu ulogu u očuvanju zajednice u istini, ali ta njihova vlast nije odvojena od vjernika laika. Nadalje, biskupi po ređenju imaju odgovornost kako za lokalnu, tako i za univerzalnu Crkvu. Kada se govori o primatu, dokument naglašava kako je od početka postojala služba jedinstva, te se navodi činjenica postojanja biskupa u nekoj regiji koji bi bio prvi među biskupima te regije. Ipak, njegovo je djelovanje bilo usko povezano uz djelovanje drugih biskupa, a ne samostalno. Dokument u tom

⁴³ Ivan Pavao II., *Ut unum sint – Da budu jedno*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995., br. 4.

⁴⁴ Usp. The gift of Authority: Authority in the Church III, *Information Service – Pontifical Council for Promoting Christian Unity*, 100 (1999.) 1, br. 45-48.

⁴⁵ Usp. *Isto*, br. 62.

kontekstu naglašava kako su kolegijalnost biskupa i primat komplementarni pojmovi. Anglikanci ne mogu prihvatiti jurisdikciju biskupa Rima kao univerzalni primat, ali neki od njih u toj službi vide određeni potencijal kao znak jedinstva i budućeg ujedinjenja kršćana. Dokument kaže kako o ovom pitanju još uvijek nije postignuto suglasje te je o njemu i dalje potrebno raspravljati⁴⁶.

Na koncu, u dokumentu *Hodati zajedno na putu*, iz 2019. godine, u šestom se dijelu, pod naslovom *Instrumenti zajedništva na univerzalnoj razini u životu anglikanaca i katolika*, progovara i o papi i univerzalnom primatu. Dok se u ovom kontekstu ističe što obje strane mogu naučiti jedna od druge, Komisija ipak ne niječe činjenicu da u globalnim strukturama Crkve kod katolika i anglikanaca postoje razlike. Anglikanci ne mogu prihvatiti katoličku pravnu strukturu, no mogu ponešto naučiti iz jasnoće postojećih procedura za prihvaćanje učenja i odluka, bilo da su shvaćene pozitivno ili negativno. Međusobno oslušivanje, drži dalje Komisija, moglo bi dovesti i katolike i anglikance do toga da se u biti radi o različitim izričajima iste stvarnosti, tj. da su u službi zajedništva te postoje kako bi podupirale lokalnu, regionalnu i univerzalnu Crkvu. To bi, zaključuje Komisija, dovelo do međusobnog pomirenja⁴⁷.

2.4. Papinstvo u dokumentima ekumenskog dijaloga Katoličke Crkve s Starokatoličkom biskupskom konferencijom Unije iz Utrechta

Dokument *Crkva i crkveno zajedništvo* iz 2009. godine u petom poglavlju govori o službi pape u službi jedinstva Crkve i njegovo ostajanje u istini⁴⁸. U tom se dokumentu od strane starokatolika odbacuje primat na način da on u sebe uključuje univerzalni primat i učenje o nepogrešivosti rimskoga pape, kako je to izraženo u dogmatskoj konstituciji Prvoga vatikanskog sabora *Pastor aeternus*, ali i u dogmatskoj konstituciji o Crkvi Drugoga vatikanskog sabora *Lumen gentium*. Papinski se primat kao univerzalna stvarnost

⁴⁶ Usp. *Growing Together in Unity and Mission. Building on 40 years of Anglican – Roman Catholic Dialogue. An Agreed Statement of the International Anglican-Roman Catholic Commission for Unity and Mission*, S.P.C.K, London, 2007., br. 62-76.

⁴⁷ *Camminare insieme sulla strada, Il Regno - Documenti*, (2019.) 1, br. 145-149.

⁴⁸ *The Church and ecclesial communion*, http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/vetero-cattolici/rc_pc_chrstuni_doc_20090512_report-church-ecclesial-communion_en.html#Local,_regional_and_universal_dimensions_of_the_church (pristupljeno 8.2.2022)

može prihvatiti jedino ako ga se shvati na način kako je to izraženo u latinskom pojmu *primus inter pares*. Njegov je primat usko povezan uz sinodalnost i kolegijalnost lokalnih Crkava i njihovih biskupa. Papa bi, prema starokatolicima, svoj primat izvršavao kao prvi među jednakim patrijarsima. Nadalje, starokatolici papu vide kao onoga koji čuva Crkvu i jedinstvo u ispravnom učenju. Ako postoji potreba, papa bi mogao intervenirati u svakoj lokalnoj Crkvi, ali to ne znači da papa može sam i bilo kako intervenirati bez poziva ili pak da sam može donositi odluke u odnosu na druge lokalne Crkve s kojima je u zajedništvu u istini i ljubavi. Na samom kraju dokument kaže da jurisdikcijski primat može postojati samo u Crkvi koja je strukturirana kao zajednica (*communio*)⁴⁹.

2.5. Papinstvo u dokumentima ekumenskog dijaloga Katoličke Crkve sa Svjetskim luteranskim savezom

Dokument *Evandjelje i Crkva* iz 1972. godine u brojevima 66. i 67. govori o problematici papinskog primata. Ekumenski dijalog između luterana i katolika na poseban je način označen problemom papinskog primata, te se u ovom dokumentu to jasno i kaže: „Problem od posebne važnosti za odnos luterana i katolika jest primat pape.”⁵⁰ Priznaje se da je Drugi vatikanski sabor pitanje papinskog primata donekle postavio u novi okvir, što znači da se taj primat i papa ne promatraju više, na neki način, izolirano i jednostrano. Za luterane je problematično ako se bilo koja lokalna Crkva izolira, jer onda ne može biti manifestacija univerzalne Crkve. Zato Komisija u dokumentu i kaže da se papinska služba koja je shvaćena kao znak vidljivog jedinstva Crkve, ne može isključiti sve dotle dok je podređena primatu evanđelja⁵¹.

Drugi dokument, iz 1981. godine, koji govori o pastoralnoj službi u Crkvi, među ostalim govori i o biskupskoj službi i služenju univerzalnom jedinstvu Crkve. Ovdje je naglasak na činjenici da je služba biskupa Rima u prvom i drugom tisućljeću shvaćana i izvršavana na različite načine. Prvi vatikanski sabor sa svoje je strane svojim dogmama⁵² o nepogrešivosti i nezabludivosti pape papinsku

⁴⁹ Usp. *Isto*, br. 27-33.

⁵⁰ *Il Vangelo e la chiesa*, u: *Enchiridion Oecumenicum. Documenti del dialogo teologico internazionale*, vol. 1, Sever J. Voicu – Giovanni Cereti (ur.), Edizioni Dehoniane, Bologna, 1986., br. 66.

⁵¹ Usp. *Isto*, br. 66.

⁵² Ovdje treba spomenuti da ni svi katolici nisu bili zadovoljni ovim razvojem događaja i dogmatskim definiranjima te je u tom kontekstu nastala i Starokatolička

službu stavio u nedovoljno jasan odnos prema univerzalnoj Crkvi. Nadalje, Katolička je Crkva na Drugome vatikanskom saboru te dogme potvrdila, s naglaskom da je sada papinska služba stavljena u jedan širi ekleziološki kontekst, jer je izričito naglasila važnost lokalnih Crkava i biskupskog kolegijaliteta⁵³. Na koncu, naglašeno je kako su katolici svjesni da je papinski primat za brojne kršćane prepreka za ostvarenje jedinstva te dokument naglašava kako je ponovno potrebno promisliti o obnovljenom obliku ove službe, a tu obnovu treba provesti pod nadahnućem Duha Svetoga i u povezanosti s tradicijom Crkve⁵⁴.

Treći važan dokument je *Apostolicitet Crkve*, iz 2006. godine. U tom iznimno opsežnom dokumentu Komisija se dotaknula posebnog apostoliciteta Rima i njegova biskupa te, pri kraju dokumenta, i Učiteljstva u Crkvi. Dokument u odnosu na poseban apostolicitet rimskoga pape polazi od početaka kršćanstva i o toj tematici ukratko i shematski izlaže sve do najnovijega vremena. Spominje se i latinska maksima *Prima sedes a nemine iudicatur*, što su srednjovjekovni pravници formulirali s jednim izuzetkom, koji glasi *nisi deprehendatur a fide devius*. Kaže se nadalje da je papa Grgur Veliki sebe označio *servus servorum Dei* te Antiohiju i Aleksandriju prepoznao kao apostolske stolice koje izvršavaju „petrinski” autoritet u ekleziološkom zajedništvu (*communio*) crkava koje su utemeljili Petar i drugi apostoli⁵⁵. U dokumentu se nadalje kaže kako je kod katolika u 19. stoljeću došlo do razlikovanja i definiranja učiteljstva (*magisterium*) na suvremen način, a sve je započelo u 16. stoljeću, kada je hijerarhija imala na poseban način zadatak da Crkvu očuva u istini vjere pa je posljedica bila da ostajanje Crkve u istini postaje sve više ovisno o učiteljskoj službi biskupa, a na poseban način pape⁵⁶. Od 19. stoljeća katolička ekleziologija koncipirana je na pravni način nepogrešivog autoriteta pape kao onoga koji jamči sigurno čuvanje objave i kao onoga koji omogućuje uvjete krajnje doktrinarne

Crkva. Usp. Tomo Vukšić, Primat i sinodalnost u Crkvi od Četvrtog Lateranuma do Drugog Vatikanuma, *Vrhbosnensia*, 20 (2016.), 2, 388.

⁵³ Usp. Gergard Müller, *Der Papst. Sendung und Auftrag*, Herder, Freiburg im Breisgau, 2017., 327.

⁵⁴ *Il ministero pastorale nella chiesa*, u: *Enchiridion Oecumenicum. Documenti del dialogo teologico internazionale*, vol. 1, Sever J. Voicu – Giovanni Cereti (ur.), Edizioni Dehoniane, Bologna, 1986., br. 63-73.

⁵⁵ Usp. Lutheran World Federation - Pontifical Council for Promoting Christian Unity, *The Apostolicity of the Church*, Study Document of the Lutheran-Roman Catholic Commission on Unity, Lutheran University Press, Minnesota, 2006., br. 87.

⁵⁶ Usp. *Isto*, br. 414.

prosudbe nekog učenja⁵⁷. Spominje se, nadalje, i dogmatska konstitucija Prvoga vatikanskog sabora *Pastor aeternus*, gdje se govori o nepogrešivosti učenja pape te u Katoličkoj Crkvi ne postoji viša instanca odlučivanja od pape. Kada papa uči *ex cathedra* kao univerzalni pastir, zaštićen je od pogrešaka po karizmi nepogrešivosti⁵⁸. U nastavku dokumenta spominje se također i Drugi vatikanski sabor i dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*. Na kraju dokumenta kaže se da se katolici i luterani slažu o potrebi postojanja učiteljske službe u Crkvi. Katoličko učenje o Učiteljstvu značajno je različito od učenja Luteranskih Crkava o biskupovoj službi i sinodalnom obliku upravljanja. Kaže se i to da je do sada ovo pitanje raspravljano samo na osnovnoj razini⁵⁹.

2.6. Papinstvo u dokumentima ekumenskog dijaloga Katoličke Crkve s Baptističkom svjetskom alijansom

Jedan od dokumenata katoličko-baptističkog dijaloga, pod naslovom *Riječ Božja u životu Crkve*, iz 2013. godine⁶⁰, među ostalim progovara i o temi našeg istraživanja. Naime, u šestom dijelu dokumenta izlaže se o službi nadgledanja (*episkope*) i jedinstvu u životu Crkve. Kada je riječ o samoj službi nadgledanja (*episkope*), obje se strane slažu da je ta služba dar Isusa Krista Crkvi. Katolička strana naglasila je kako pojam 'božanska institucija' treba shvatiti na način da je sam Gospodin Isus Krist svojoj Crkvi dao onima koje su apostoli izabrali sakramentalnu službu te oni nastavljaju u apostolskom naslijeđu ono što je Isus Krist želio. Stoga katolici čvrsto vjeruju da upravo biskupi posjeduju puninu svetoga reda što ga primaju preko biskupskog ređenja. Spomenuta je, naravno, i razlika između tog ministerijalnog svećeništva i općeg svećenstva koje posjeduju svi kršteni vjernici laici. Ono što je zajedničko i ministerijalnom i općem svećeništvu, jest poslanje služenja Isusu Kristu⁶¹. Baptisti, s druge pak strane, drže kako iz jedinstva s Isusom Kristom svi vjernici zajedno dijele 'svećeništvo svih vjernika'. Iz ovoga jasno proizlazi da onda cijela Crkva Bogu prinosi žrtve i izriče pohvale. To bi, nadalje, značilo da je zadaća cijele zajednice nadgledanje u ljubavi, i to u obliku zajedničkog *episkope*. Ipak, postoje i

⁵⁷ Usp. *Isto*, br. 415.

⁵⁸ Usp. *Isto*, br. 416.

⁵⁹ Usp. *Isto*, br. 449.

⁶⁰ *The Word of God in the Life of the Church, Information Service – Pontifical Council for Promoting Christian Unity*, 142 (2013.) 2, 20-62.

⁶¹ Usp. *Isto*, br. 165-166.

oni koji su izabrani da budu nadglednici, ali to je za baptiste samo služba Crkve. Baptistička ekleziologija ne definira na zakonski ili kanonski način poseban autoritet službe, nego to prepušta međusobnom povjerenju i poslušnosti⁶².

Baptisti drže kako na regionalnoj razini postoje oni koji su tzv. regionalni službenici ili tzv. predsjednici unije ili konvencije. U nekim dijelovima svijeta za njih se upotrebljava i naziv 'biskup', ali samo kao novozavjetni izraz, a ne i kao izraz apostolskog naslijeđa. *Episkope* se izvršava na razini lokalne Crkve na zajedničarski način. Pastor djeluje zajedno s drugima. Ipak, *episkopoi* za baptiste nisu posvećeni za treći stupanj svetoga reda. *Episkopoi* djeluju u međusobnom odnosu povjerenja, ali bez ikakvoga jurisdikcijskog autoriteta⁶³.

U dokumentu je, naravno, naglašeno i katoličko učenje te je spomenut kolegij biskupa u zajedništvu s biskupom Rima. On je onaj koji vodi brigu o univerzalnoj Crkvi zajedno s kolegijem biskupa, a punina tog vođenja izražava se na ekumenskom saboru. Kaže se i to da biskup svoj autoritet u biskupiji izvršava radije u zajedništvu sa zajednicom nego u protivljenju njoj, te bi se to moglo promatrati kao jedan način 'zajedničkog *episkope*', s naglaskom na tome da biskup posjeduje konačni pravni autoritet. Kaže se i to da su za katolike biskupi nasljednici apostola te je ovo temelj apostolskog naslijeđa biskupa kao nasljednika apostola, što od samoga početka postoji u Crkvi⁶⁴.

Dok katolici vjeruju kako služba biskupa služi jedinstvu cijele zajednice, a to je na poseban način Krist povjerio Petru te se u tom kontekstu spominje i 'jurisdikcijski primat' Prvoga vatikanskog sabora. Spominje se i Drugi vatikanski sabor, i kaže se kako se papinski primat, za katolike, ne može shvatiti na način da bi on bio izoliran od Crkve u cjelini, nego ga se jedino ispravno može shvatiti u ekleziologiji zajedništva. Njegova je svrha da gradi Crkvu. Nadalje, kada je riječ o nepogrešivosti pape koja je definirana na Prvom vatikanskom saboru, kaže se kako se tu radi o preciznim i ograničenim okolnostima kada je papa, u službi Petrova nasljednika, nepogrešiv, te na taj način izražava nepogrešivost cijele Crkve. Katolici i baptisti ne slažu se oko Kristove volje u kontekstu individualne papinske službe za jedinstvo univerzalne Crkve, niti se slažu u tome kako bi se ta služba trebala obnašati. Većina baptista

⁶² Usp. *Isto*, br. 167.

⁶³ Usp. *Isto*, br. 168-174.

⁶⁴ Usp. *Isto*, br. 175.

smatra kako osobna služba univerzalnog nadgledništva nije nužna. Oni radije o toj službi razmišljaju na način da se radi o skupini osoba koje dijele tu službu ili da ta služba kruži između jednog broja crkvenih vođa koji su pozvani od Boga⁶⁵.

Pri samom kraju dokumenta kaže se kako je Krist glava Crkve. U tom kontekstu, Novi zavjet o apostolu Petru na određeni način govori kao o prvom i vođi Dvanaestorice. Katolici i baptisti se, ipak, ne slažu u interpretaciji biblijskih tekstova koji se odnose na Petra (Mt 16, 18-19; Lk 22, 31-32 i Iv 21, 15-19). Baptisti smatraju kako se izraz 'stijena' može odnositi na bilo kojeg učenika koji ispovijeda vjeru u Krista, a da je Petar ovdje spomenut samo u tom kontekstu. Drže da se spominjanje Petra u ovom kontekstu ne može promatrati izdvojeno, izolirano od spominjanja ostalih apostola u prvim zajednicama. Iako jedan dio redaka govori o Petru, isto može biti rečeno i o Pavlu, koji izvršava transregionalnu službu jedinstva, te Jakovu, koji je, kako se čini, bio vođa u Jeruzalemu⁶⁶. Nadalje, dokument ističe i problematiku odnosa između službe prvenstva i lokalne Crkve Rima. Sveto pismo ne donosi izvještaj o mučeničkoj smrti Petra i Pavla u Rimu, ali ono je naširoko prihvaćeno od baptista, kao i od katolika i brojnih drugih kršćana. Obje se strane slažu da je zbog odnosa moći zapadnih i istočnih dijelova Rimskoga Carstva mučeništvo Petra i Pavla bilo čimbenik u potvrdi posebne uloge Crkve Rima i njezinog biskupa u vjernosti i svjedočanstvu apostola. Ipak, kaže dokument, u ovom trenutku nije moguće postići slaganje o službi primata. To pitanje zahtijeva daljnji rad i promišljanje u budućnosti⁶⁷.

2.7. Papinstvo u dokumentima ekumenskog dijaloga Katoličke Crkve sa Svjetskim savezom metodista

U potpisanim dokumentima između Svjetskog saveza metodista i Katoličke Crkve problematika papinstva nalazi se u tri dokumenta, i to: *Izveštaj zajedničke komisije između Rimske Katoličke Crkve i Svjetskog saveza metodista* (1981.); *Prema izjavi o Crkvi* (Izveštaj iz Nairobija - 1986.) te, konačno, *Govoriti istinu u ljubavi: učiteljski autoritet između katolika i metodista* (2001.).

U prvom dokumentu, *Izveštaj zajedničke komisije između Rimske Katoličke Crkve i Svjetskog saveza metodista*, iz 1981. godine, u drugom dijelu dokumenta, *Duh Sveti, kršćansko iskustvo i autoritet*

⁶⁵ Usp. *Isto*, br. 191-196.

⁶⁶ Usp. *Isto*, br. 197-198.

⁶⁷ Usp. *Isto*, br. 199.

u Crkvi, govori se o Duhu Svetom i autoritetu u Crkvi. Dokument u ovom dijelu jasno kaže kako između katolika i metodista nema razlike u tvrdnji da Crkva ima autoritet poučavanja. U Crkvi Božja objava do nas dolazi kroz Sveto pismo te Duh u Crkvi čuva narod Božji u istini. Duh je onaj koji potiče Crkvu na trajno promišljanje o Svetom pismu. Kaže se dalje da na primjer definicija Kalcedonskog sabora ne ograničava snagu Duha da govori na nov način u Crkvi, te njegov živi glas nikada nije izoliran od žive prošlosti. Stari sukob oko Svetoga pisma i tradicije, nastavlja se dalje, nadiđen je shvaćanjem koje dijelimo, a to je da Sveto pismo u svjedočenju življene tradicije od koje je proizišlo ima normativnu ulogu za cjelokupnu tradiciju Crkve, koja je i dalje vođena od Duha istine⁶⁸. Dokument, nadalje, kaže da je papinski autoritet, kao i svaki drugi u Crkvi, ili manifestacija trajne sadašnjosti Duha Ljubavi u Crkvi ili ne postoji. Upravo bi izvršavanje te službe trebalo biti na ovaj način. Nadalje, pojmovi kao što su nepogrešivost te neposredna i univerzalna jurisdikcija obavijeni su emocijama i polemičkim tonovima. Kao i druge dogme, tako i ove trebaju biti shvaćene u svojem povijesnom kontekstu i u kontekstu rasprava tog razdoblja. Drugi vatikanski sabor u svojoj je dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium*, ali i u drugim dokumentima, izbalansirao nedovršeni posao Prvoga vatikanskog sabora. Ovi izričaji trebaju biti shvaćeni u svjetlu cjelovite koncepcije i cjelovite odgovornosti učenja i upravljanja u Crkvi. Svaki autoritet u Crkvi može se isključivo shvatiti u trajnoj prisutnosti i brižnosti Duha za Crkvu, koji je uvodi u istinu i popravlja u ljubavi. Ipak, nastavlja dalje dokument, iako su ti pojmovi u dokumentu donekle pojašnjeni, metodisti se u odnosu na ove pojmove ne osjećaju ugodno. U novije vrijeme kod metodista bi pojam papinstva kao opće ideje i univerzalnog služenja jedinstvu Crkava, primat ljubavi koji je zrcaljenje prisutnosti i djelovanja Duha koji je ljubav u Crkvi, mogao biti temelj za rastuće razumijevanje i konvergenciju⁶⁹.

U drugom dokumentu, *Prema izvavi o Crkvi*, iz 1986. godine, šesti je dio u cijelosti posvećen Petrovoj službi. O tom se pitanju izlaže kroz četiri teme, i to: Petar u Novom zavjetu; Primat i Petrova služba; Upravljanje; Autoritativno naučavanje. Kada je riječ o Petru u Novom zavjetu, kaže se kako je Šimun Petar zauzimao posebno mjesto među Dvanaesticom (usp. Mt 10, 2). Prikazan je kao onaj koji je prvi pozvan, a također je činio užu skupinu učenika, njih tri

⁶⁸ Usp. Report of the Joint Commission between the Roman Catholic Church and the World Methodist Council, 1972–1975, *Information Service – Pontifical Council for Promoting Christian Unity*, 46 (1981.) 2, br. 34.

⁶⁹ Usp. *Isto*, br. 35-37.

ili četiri, koji su s Isusom bili u posebnim okolnostima. Na poseban se način spominju evanđeoska mjesta u kojima se spominje posebna Petrova uloga u vođenju Crkve (Mt 18, 18-19; Lk 22, 31-32; Iv 21, 15-17). Spominju se također i Djela apostolska, Prva poslanica Korinćanima i Poslanica Galaćanima. Komisija u dokumentu kaže kako se u odnosu na procjenjivanje apostola Petra u obzir moraju uzeti i novozavjetna mjesta koja ne govore samo o Petrovu odnosu prema Isusu prije uskrsnuća i Petrovu položaju u ranoj Crkvi nego također i o tome kako je Petar bio promatran nakon njegove smrti⁷⁰. Kada je riječ o univerzalnom primatu, dokument započinje govorom kako lokalna Crkva ima potrebu za službom upravljanja. U ranoj Crkvi razvoj je doveo do biskupa koji su služili jedinstvu. Eventualno su Crkve bile grupirane u provincije, regije i patrijarhate, u kojima je nadbiskup, primas ili patrijarh izvršavao sličnu službu jedinstva u služenju *koinoniji*. Analogno, pojavljuje se i pitanje je li cijeloj Crkvi potreban vođa koji će vršiti sličnu službu ujedinjenja u služenju cjelokupnoj *koinoniji*. Nadalje, kaže se da Rimska Stolica već izvršava takvu službu univerzalnog jedinstva. To je plod više faktora u ranom kršćanstvu, a neki su, na primjer, posebnost grada u kojemu je Crkva bila smještena, razvoj biskupstva itd. Za katolike odlučujući faktor za poseban položaj i ulogu Rimske Stolice jest odnos biskupa Rima s Petrom⁷¹. U nastavku dokumenta spominje se mučeništvo apostola Petra i Pavla u Rimu, a upravo je ono Rimu dalo prednost pred Antiohijom i Korintom. Od 3. stoljeća petrinski novozavjetni tekstovi primjenjuju se na biskupa Rima. U 4. i 5. stoljeću pape su sve više upotrebljavale jezik rimskoga prava u svojim interventima. Autoritet Rimske Crkve promovirao je misionarsku djelatnost, monaški život i učenje te liturgiju, a nakon sloma Zapadnog Carstva pomogao je u očuvanju i razvoju europske civilizacije. Dokument kaže da se, uzimajući sve to u obzir, dolazi do zaključka kako primat biskupa Rima nije ustanovljen iz Svetoga pisma bez žive tradicije. Kada nešto ne može biti ustanovljeno samo iz Svetoga pisma, metodisti, u zajedništvu s drugim Crkvama proizišlima iz reformacije, to drže internom stvari rimskih katolika. Metodisti tome pridaju manju doktrinarnu važnost od katolika. Komisija se slaže da ako netko nije u zajedništvu s biskupom Rima, to ne znači da Crkva nije ustanovljena od Boga, te se ovdje spominju Pravoslavne Crkve koje su od strane Katoličke Crkve kao takve priznate unatoč tome što ne prihvaćaju papinski primat. Metodisti,

⁷⁰ Usp. Towards a statement of the Church, *Information Service – Pontifical Council for Promoting Christian*, 62 (1986.) 4, br. 39-46.

⁷¹ Usp. *Isto*, br. 47-51.

nastavlja dalje dokument, drže kako univerzalni primat može služiti jedinstvu cijele Crkve. Ipak, iz povijesti se može vidjeti da neke od funkcija biskupa Rima pripadaju njegovoj dijecezanskoj stolici ili latinskom patrijarhatu, ali ne i univerzalnoj službi jedinstva. Kada bi se to jasno razlikovalo, danas bi metodistima bilo lakše promisliti o ulozi biskupa Rima u služenju drugim kršćanima kao i onima koji ga već prihvaćaju kao takvog. U odnosu na moguće prihvaćanje službe biskupa Rima među kršćanima koji ga još kao takvog ne prihvaćaju, pitanja kao što su jurisdikcija i nepogrešivost za katolike su neodvojivi dio primata biskupa Rima u odnosu na njegov odnos prema Petru i posebnoj poziciji Crkve u Rimu koji joj dolazi od svjedočenja Petra i Pavla⁷². Kada je riječ o upravljanju (jurisdikciji), dokument kaže da ne bi bilo nemoguće da u budućem ponovno uspostavljenom jedinstvu katolički i metodistički biskupi budu povezani u jedan biskupski kolegij i da cijelo tijelo prepozna neku vrstu vodstva i primata biskupa Rima. U tom slučaju metodisti bi to mogli opravdati na temelju drugih razloga u odnosu na razloge katolika. Dokument naglašava da je jedan dio djelovanja biskupa Rima upućen bilo na njegovu biskupiju bilo na latinski patrijarhat, a ne toliko na univerzalnu službu jedinstva te se traži dodatni studij naravi i opsega papinskog autoriteta koji se odnosi na papinsko univerzalno služenje⁷³. Konačno, dokument progovara i o autoritativnom učenju. Koncili su sazivani kako bi se na njima rješavali problemi koji su se u međuvremenu u Crkvi pojavili. Prema katoličkom učenju, autoritet posjeduje i kolegij biskupa u zajedništvu s biskupom Rima jer im je zajamčena posebna asistencija Duha Svetoga. Katolici također vjeruju i u nepogrešivost pape kada, u određenim okolnostima, uči o vjeri i moralu. Ipak, katolici ne vjeruju da je papa uvijek i u svakom učenju nepogrešiv. Metodisti imaju problema s katoličkim shvaćanjem nepogrešivosti u odnosu na razlikovanje istine koje nadilazi sposobnosti jednoga grešnog ljudskog bića. Oni vjeruju u vodstvo Duha Svetoga preko općenitijih načina djelovanja, kao na primjer: reformatora, proročkih figura, crkvenih vođa i metodističkih konferencija, kao i u općim koncilima. Metodisti, nadalje, imaju problem i s katoličkim učenjem da biskup Rima može djelovati u ime cijele Crkve, a kao posebno problematične točke u tom kontekstu nabrajaju proglašavanje dogmi o Blaženoj Djevici Mariji koje, bile istinite ili ne, za sve kršćane ne spadaju u bit vjere. Metodistima se čini da ovim dogmama nedostaje recepcija svih kršćana. Ipak, Komisija se nada da pitanje nepogrešivosti u

⁷² Usp. *Isto*, br. 52-60.

⁷³ Usp. *Isto*, br. 62.

daljnjem studiju može biti još više osvijetljeno. Možda bi metodističko učenje o sigurnosti moglo pomoći u međusobnom približavanju o shvaćanju nepogrešivosti, a to učenje kaže da vjernici od Duha Svetoga primaju sigurnost za svoje spasenje po smrti Kristovoj i da su vođeni od Duha koji im omogućuje da viču 'Abba, Oče' na putu prema svetosti i budućoj slavi⁷⁴.

U trećem dokumentu, *Govoriti istinu u ljubavi: učiteljski autoritet između katolika i metodista*, iz 2001. godine, govori se, u njegovu trećem dijelu, i o zaređenim službenicima, te u tom kontekstu i o biskupima i papi. Spominje se kako i dalje ostaju razlike između katolika i metodista u odnosu na uključenost vjernika laika u razlučivanje i navještaj evanđelja. Katolici, sa svoje strane, autoritativno razlikovanje učenja povjeravaju kolegiju biskupa na čelu s biskupom Rima. Metodisti, sa svoje strane, to povjeravaju autoritetu Konferencije, gdje su vjernici laici zastupljeni u značajnom broju, s punim pravom sudjelovanja i donošenja odluka⁷⁵. Nadalje, dar autoriteta za metodiste je dar cijeloj Crkvi te isključivanje svećenika i laika iz donošenja odluka znači isključiti ih iz te darovanosti. Kod katolika vjernici laici sudjeluju u radu Crkve na različitim razinama, no metodisti postavljaju katolicima pitanje zašto vjernici laici ne bi još više formalno bili uključeni u autoritativno razlučivanje i učenje s biskupima⁷⁶.

ZAKLJUČNE MISLI: TOČKE NESLAGANJE IZMEĐU KATOLIKA I OSTALIH KRŠĆANA U ODNOSU NA SLUŽBU RIMSKOGA BISKUPA, PAPE

Uzimajući u obzir sve ekumenske bilateralne dijaloge koje Katolička Crkva vodi i u tom kontekstu potpisane dokumente, izjave i sl. u kojima se spominje i rimski biskup, papa, kao poglavar Katoličke Crkve kao i dogme koje je Katolička Crkva u okviru papinstva proglasila na Prvome vatikanskom saboru, možemo zaključiti kako problematika papinstva i neslaganje između katolika i ekumenskih sugovornika uključuje sljedećih pet međusobno povezanih i uvjetovanih elemenata, tj. točaka:

a) Utemeljenje papinskog primata na Svetom pismu. Petrinski tekstovi i druga novozavjetna mjesta: vrlo važna razlika između Katoličke Crkve i njezinih ekumenskih partnera jest u odnosu na

⁷⁴ Usp. *Isto*, br. 63-74.

⁷⁵ Usp. *Speaking the Truth in love: Teaching Authority among Catholics and Methodists*, *Information Service – Pontifical Council for Promoting Christian*, 107 (2001.) 2-3, br. 78.

⁷⁶ Usp. *Isto*, br. 80.

utemeljenje papinskog primata (*jus divinum*) u Svetom pismu, tj. na novozavjetnim tekstovima, kako petrinskim tako i drugim. Dok se još i slažemo – naravno ograničeno – da je apostol Petar bio prvi među apostolima, da je nastupao u ime apostolskog zbora te da je to posvjedočeno u novozavjetnim petrinskim tekstovima, ipak se ne slažemo da se to njegovo prvenstvo prenijelo na rimske biskupe na način kako to katolici shvaćaju na temelju tradicije te ponajprije Prvoga, ali i Drugoga vatikanskog sabora, niti da je papinstvo ustanova božanskog prava (*jus divinum*), nego držimo da je ono ustanova ljudskog prava (*jus humanum*).

b) Autoritet pape u odnosu na druge kršćane. Kada je riječ o autoritetu rimskog biskupa, onda i ovdje postoji bitno različit pogled između katolika, s jedne strane, i svih ostalih kršćana, s druge strane. Autoritet koji papa ima u Katoličkoj Crkvi, jednostavno rečeno, drugi kršćani ne prihvaćaju. Razloge za to neprihvatanje nalazimo kako u prvom tisućljeću i položaju rimskog biskupa u tom vremenskom razdoblju, tako i u činjenici da taj autoritet ne bi bio utemeljen u novozavjetnim petrinskim tekstovima, ali ni u drugim dijelovima Novoga zavjeta. U ovom kontekstu dolazimo do toga na koji bi način rimski biskup, papa, mogao izvršavati svoj autoritet, a da bi bio prihvatljiv drugim kršćanima, ali taj način nije prihvatljiv katolicima: radi se, naime, o papi kao onome tko je prvi među jednakima (*primus inter pares*).

c) Prihvatanje pape kao prvog među jednakima (*primus inter pares*). Ekumenskim partnerima Katoličke Crkve uloga pape bila bi prihvatljiva ako bi ga se promatralo kao prvog među jednakima. To prvenstvo odnosilo bi se isključivo na prvenstvo časti – kako je to bilo prisutno u prvom tisućljeću, kada su Istok i Zapad bili jedno – ali ne i da bi papa sam po sebi imao bilo kakvu jurisdikcijsku vlast nad drugim kršćanima. Vrhovna vlast u Crkvi jest Ekumenski sabor te u tom kontekstu papa nije iznad Ekumenskog sabora niti može samostalno djelovati i donositi odluke za cijelu Crkvu izvan Ekumenskog sabora, tj. sam. Vidimo da drugi kršćani jednostavno ne prihvaćaju katoličko shvaćanje izvršavanja autoriteta rimskog biskupa.

d) Ograničeno izvršavanje autoriteta nad drugim Crkvama. Ekumenski partneri Katoličke Crkve jednodušno odbacuju svako rješenje problema primata pape na način da bi on sam mogao imati jurisdikcijsku vlast nad drugim kršćanima. Poneki kršćani vide mogućnost, naravno ograničenu, papinskog izvršavanja jurisdikcijske vlasti u sljedećim slučajevima: 1. mogućnost da se u sporovima koji se unutar jedne Crkve ne mogu riješiti uteknu rimskom

biskupu, da on pomogne da se pojedino problematično pitanje ili spor riješi; 2. papinsko izvršavanje autoriteta – jurisdikcijska vlast – odnosilo bi se samo na Katoličku Crkvu, ali ne i na druge kršćanske Crkve; 3. papa ne bi mogao samostalno djelovati na kanonskim područjima drugih kršćanskih biskupija, kako djeluje sada, ako to smatra potrebnim, samostalno i bez poziva lokalnog biskupa ili biskupa jedne regije ili nacije (biskupska konferencija) u Katoličkoj Crkvi, nego bi mogao djelovati i izvršavati vlast samo ako je od drugih biskupa izričito pozvan da intervenira i to bi se djelovanje ili njegova intervencija ograničili isključivo na taj pojedini slučaj u kojem je pozvan djelovati, ali ne i šire.

e) Samostalno izvršavanje učiteljske vlasti pape. Uza sve ranije nabrojano, još jedna problematična točka izvršavanja papinske vlasti, ali sada pod učiteljskim vidom, tiče se papinskih samostalnih proglašenja dogmi o Mariji. U više navrata taj je učiteljski čin pape stavljen pod povećalo na način da je uzet kao primjer onoga što drugi kršćani u odnosu na papinsko izvršavanje učiteljske službe ne mogu ni razumjeti ni prihvatiti, što kod njih također rađa i određenim strahom. Naime, kao što smo već ranije naglasili, inzistira se na tome da su cijela Crkva, a onda posljedično i ekumenski sabori, oni koji mogu proglašavati obvezatne istine vjere koje su obvezujuće za sve vjernike. Nadalje, nekim se kršćanima čini da pripisivati jednom grešnom čovjeku takvu moć, može imati dalekosežne posljedice, jer je papa, kao i svi drugi ljudi, samo običan čovjek. Stoga autoritet pape u kojem može sam naučavati i proglašavati istine vjere koje su obvezujuće za sve vjernike, i to bez njihovog bilo ranijeg bilo naknadnog pristanka u odnosu na te istine, kod drugih kršćana izaziva stav velike suzdržanosti.

Naposljetku, imajući u vidu sve ono što smo u ovom radu rekli, tj. uzimajući u obzir sve stavove i suprotna mišljenja koja su došla do izražaja, o pitanju uloge i službe rimskog biskupa u kontekstu bilateralnih ekumenskih dijaloga bilo općenito bilo posebno sa svakim posebnim partnerom, ne može se govoriti kroz prizmu pomirene različitosti koja više ne bi bila problem ili pak koja više ne bi izazivala podjele među kršćanima. Sve nam to samo svjedoči da unatoč svim do sada učinjenim naporima i bilateralnim ekumenskim dokumentima, još uvijek ovo pitanje nije svedeno na to da bismo bili različiti, ali i pomireni, tj. da to pitanje unatoč različitim pogledima ipak ne bi bilo razlogom daljnjeg održavanja podjela. To nam svjedoči da je pred Katoličkom Crkvom i njezinim ekumenskim partnerima još dugačak i mukotrpan put da se ovo pitanje svede na pomirenu različitost.

THE ISSUE OF PAPACY IN ECUMENICAL DOCUMENTS
BETWEEN THE CATHOLIC CHURCH AND ECUMENICAL
PARTNERS

Summary

The papacy is one of the main obstacles on the ecumenical path that the Catholic Church and its ecumenical partners walk together. As this issue is extremely important, the Catholic Church, since it intensively joined the contemporary ecumenical movement after the Second Vatican Council, has been speaking about it with its ecumenical partners in bilateral and multilateral documents. In this paper, all ecumenical documents that discuss this issue will be investigated, from the time immediately after the Second Vatican Council until the most recent time. Also, in an ecumenical spirit, both the problematization of this issue and some of the solutions that have been offered will be illuminated, all with the aim of bringing together and uniting the separated Christians. Therefore, this paper will provide an overview of this extremely important ecumenical issue within the framework of the set topic.

Key words: papacy; Catholic Church; orthodoxy; Protestants; ecumenical documents; the unity of the Church.